

ren har stillet sig selv. Og jeg synes virkelig han selv skal have lov til at stille opgaven.

Men der er et andet område, hvor jeg gerne vil prøve at påvirke lokalhistorikeren. Megen lokalhistorie har været bundet af kilderne, forstået på den måde at man har arbejdet ret snævert med de kilder, der har samlet sig omkring kirken, skolen, herregården osv. Dette kan blive en spændetrøje, på den måde at et arbejde om skolen let kommer til at handle om selve skolebygningen suppleret med biografier af de skiftende lærere, mens en mere kreativ/fantasifuld historiker f.eks. også kunne have ønsket at finde ud af hvad børnene lærte i skolen. Her vil jeg gerne gøre lokalhistorikerne opmærksom på at man har frihed til at gå på tværs af kildegrupperne, og at man har lov til at stille spørgsmål til fortiden. Derfor vil jeg ikke udpege de arkivfunds »der er centrale for lokalhistorikeren«. Jeg er nemlig bange for at det meget let kunne føre til en såre traditionel lokalhistorie!

Bent Blüdnikow:

Mere om folkelig uro 1789–1820

I Fortid og Nutid XXXIII p. 204ff har John Christensen, Henning Koch og Henrik Stevnsborg leveret et debatindlæg om min artikel om folkelig uro i Fortid og Nutid XXXIII s. 1ff.

Debatindlægget af disse tre, der alle tidligere i har skrevet om folkelig uro i Danmark, indeholder en række spørgsmål og kritikpunkter, som jeg i det følgende skal forsøge at besvare:

1) Der spørges om, hvorvidt uro-sager fra militærets arkivalier er gennemgået systematisk eller blot plukket ud efter behov. Svaret er, at såvel Landetatens som Søetatens arkivalier er systematisk gennemgået efter samme udvælgelseskriterier som politiets arkivalier.

2) Forfatterne til debatindlægget indvender, at jeg ikke har brugt entydige kriterier til brug ved udvælgelsen af uro-sager.

Svaret her er, at det har jeg. Jeg har anvendt to kriterier, hvoraf forfatterne desværre kun husker at nævne den ene og dermed fejl-

informerer læserne om grundlaget. Det første kriterium har været, at deltagerantallet skulle være så højt, at jeg med rimelighed kunne antage, at det ikke drejede sig om private skærmydsler. Jeg valgte, med udgangspunkt i en konkret sag fra 1700-tallet, et tal på 20 mennesker. Det er dog sjældent, at politirapporterne indeholder nøjagtige angivelser af op-
løbdeltagernes antal, men jeg har kunnet erfare udfra politirapporterne, at hvor der i disse tales om »et stort antal«, »en hob mennesker«, »gaden var fuld af mennesker« og lignende, var der tale om så mange, at man kom op over tallet på 20 og dermed med rimelighed kunne regne med, at det ikke kun drejede sig om et privat opgør mellem fuldebøtter eller lignende. Ud over dette kriterium har jeg gjort det til en betingelse for de udvalgte urosager, at de skulle involvere en verbal eller fysisk konfrontation med myndigheder eller disses ejendom.

Jeg har bevidst valgt at se bort fra sammenstød mellem civile befolkningsgrupper, der ikke indbefattede konfrontation med myndighederne, fordi – og her kan jeg citere min egen artikel – »Denne undersøgelses formål er ikke at belyse den almene utilfredshed, men lodde karakteren og dybden af protestadfærden vendt mod magthaverne.« Disse to kriterier er funktionelle, forstået på den måde, at det er relativt nemt af sagerne at se, hvorvidt de opfyldte disse to kriterier. Og denne funktionelle arbejdsmetode var nødvendig, da det drejede sig om ca. 120.000 sager der skulle gennemgås.

Så mit mere udførlige svar er altså, at der ingen metodisk brist er i min undersøgelse, at de to kriterier er systematisk anvendt, og at det har været praktisk muligt at anvende disse kriterier på kildematerialet.

Kritikerne indvender, at jeg ikke har været så sikker i min udvælgelse, som jeg påstår i artiklen, da jeg lader samme sag optræde under flere forskellige betegnelser. Jeg foretager nemlig efter den første udvælgelse af det omfattende kildemateriale en tematisk inddeling i henholdsvis »fødevarsager«, anholdelses-sager«, »rets- og moralsager«, »arbejdskonflikter« og en gruppe, der har været svær at placere, og som jeg har kaldt »varia«.

Og enkelte af disse sager optræder såvel under »anholdelsessager« som under »varia«. Dette er der gjort tydeligt opmærksom på i min artikel, og det hænger sammen med det forhold, at der i visse store uro-sager var tale om flere elementer i samme sag. At disse sager ikke klart kunne typebestemmes under min tematiske inddeling har intet med uklarhed eller metodisk brist at gøre, men skyldes simpelt hen det forhold, som jeg kort skal vende tilbage til, at hændelser ikke er så entydige, som de tre debattører gerne så dem.

Forfatterne til debatindlægget ville imidlertid selv have valgt et helt andet udvælgelseskriterium, hvis de altså havde lavet en undersøgelse. De ville have taget udgangspunkt i »forsamlingens karakter, intensitet og hensigt«. Jeg tror egentlig ikke, at der er nogen speciel uoverenstemmelse lige netop her mellem de tre debattører og mig, for det er faktisk hvad jeg har gjort, efter jeg havde foretaget min sikre udvælgelse på baggrund af klare og funktionelle udvælgelsesprincipper.

3) Kritikerne tager i næste punkt fat i et centralt tema, nemlig forskellen på de tilfældige, spontane urosager over for den planlagte uro, hvor de betegner de sidste som en direkte trussel mod statens sikkerhed. Og de fremholder juristen Kolderup Rosenvinges »Grundrids af den danske Politiret« fra 1825 som et bevis for, at det afgørende punkt i debatten ligger i skelen mellem de tilfældige opløb og så den planlagte uro.

Og her træder forfatterne af debatindlægget, efter min mening, ved siden af. Der er næppe tvivl om, at myndighederne ganske rigtigt opererede med denne skarpe skillelinie. Det fremgår også tydeligt af mit kapitel i artiklen under overskriften »Myndighedernes holdning«. Her refererer jeg datidens juridiske kapaciteter for netop dette synspunkt.

Der er bare den hage ved sagen, at myndighedernes juridiske definitioner og vurderinger i 1790'erne eller i 1825 ikke skal være bestemmende for en historisk udredning af de egentlige motiver bag urosagerne. Når jeg i min hovedkonklusion når frem til, at langt de fleste sager skyldtes en kamp for traditionelle rettigheder og moralnormer, så omfatter det såvel sager som politiet anså for tilfældige op-

løb og sager, hvor man dømte det som planlagt opløb. Og det er jo netop vor opgave: ikke at acceptere datidige myndigheders definitioner uden videre, men at kigge dem i kortene og forsøge at forstå de egentlige motiver, sådan som vi i vor samtid kan forstå dem.

Opdelingen mellem de tilfældige og planlagte urosager er efter min vurdering ikke vejen til at forstå de egentlige motiver bag 1700- og 1800-tallets folkelige uro.

4) Fra disse relevante debatpunkter går Christensen, Koch og Stevnsborg over i det polemiske, desværre med det resultat, at seriøsiteten går fløjten. I sidste del af deres debatindlæg tillægger de mig holdninger og synspunkter, som ikke er mine. Jeg bliver tillagt 1800-tallets nationalromantiske historiesyn. De tillægger mig, at den folkelige uro blot var gadespetakler (intet har været fjernere fra min artikels indhold) og andre synspunkter, som jeg ikke kan genkende. De tre skriver om min kritik af tidligere historikere: »Efter nationalromantikerne kommer turen til ungdomsoprørets konfliktsøgende historikere, til hvem der bliver lagt afstand med fuldt så stor energi«. Og her er det så, at forfatterne til indlægget lader sagen blive sort-hvid og konkluderer, at jeg i virkeligheden selv er en slags ny nationalromantiker, fordi jeg ikke ser konfrontationerne mellem politi og borgere som nogen politisk manifestation og tror at byens befolkning som loyale borgere var dybt forankret i nedarvet royalisme. Jamen kære venner, det er jo overhovedet ikke, hvad jeg har skrevet.

Men jeg tror, vi kan nærme os kernen i vor uenighed og grunden til den hovedløse polemik, ved at citere nogle linier fra debatindlægget. De skriver: »Efter behandlingen af spørgsmålet om københavnernes politiske bevidsthed slås det fast, at de talrige udslag af uro i enevældens hovedstad på ingen måde var udtryk for oprør, eller blot opposition. Tværtimod var der kun tale om halløj i gaden, udført af nysgerrige eller af personer, som følte deres rets- og moralopfattelser krænket. Man spørger sig selv, må ikke netop indgreb i myndighedernes anholdelser, og uro foranlediget af politihad, tolkes som udtryk for en fundamental politisk utilfredshed med det

enevældige styre og dets magtapparat? Hvad ellers?»

Men hele min artikels essens er netop, at dette ikke er tilfældet. At man ikke kan slutte fra uroen til en firkantet, forudsigelig konklusion om, at der var tale om fundamental politisk utilfredshed mod det enevældige styre. At virkeligheden var dybt kompliceret, og at dele af uroen også indeholdt en nedsat autoritetstro, men at hovedsagen var en krænkelse af traditionelle rets- og moralnormer. Når debatskribenterne vælger at misrepræsentere mine synspunkter og kalder mig en ny nationalromantiker, så tror jeg, at årsagen skal findes i min afstandtagen fra ungdomsoprørets konfliktsøgende historikere. Der er næppe tvivl om, at de tre debattører har følt sig ramt af denne kritik, og den var også nødvendig. Ved gennemlæsning af f.eks. Jens Engbergs bog om guldalderen og debattørens artikler om folkelig uro bliver man klar over, hvor bastant og tidspræget deres historieopfattelse er. Her er helt faste retningslinier for, hvorledes historien skal opfattes. Befolkningen er generel utilfreds og oppositionslysten, politiet er brutalt, og udviklingslinierne ligger klare til nutiden. Men vi er i 1980'erne nu og ikke i 1960'erne. Forståelsen af historien som en nuanceret, indviklet affære har løftet os væk fra 1970'ernes klare og simple opfattelser af ondt og godt i historien. Og den banale konklusion, at befolkningen var fundamentalt politisk utilfreds med enevælden hører ikke nogen steder hjemme i det samfundssystem, der eksisterede i f.eks. 1790'erne.

Jeg skal afslutningsvis blot tage fat på et enkelt kritikpunkt som Christensen, Koch og Stevnsborg rejser. I et forsøg på at påvise, at befolkningen var politisk bevidst, kritiserer de mig for ikke at kunne se dette og skriver: »Bent Blüdikow oplever datidens københavnerne som enevældens jublende medløbere«. Det er overhovedet ikke tilfældet. Hvad jeg forsøgte i kapitlet »Den franske revolutions ideer« var at finde skriftligt belæg for eventuelle politiske holdninger hos underklassen. Jeg har her gennemgået et ganske stort kildemateriale, men har ikke kunnet afklare, hvorvidt der var tale om bevidste politiske holdninger eller ej. Et af de midler jeg brugte var

at se på, hvilke slagord, der benyttedes fra urodeltagernes side. For i London og Paris råbte man klare og utvetydige politiske slagord. I København råbte man derimod næsten udelukkende ordet: »hurra«, som ikke giver os mange fingerpeg om en eksisterende politisk holdning.

Debattørerne ved imidlertid bedre. De forklarer det alment kendte, at hurraråbet oprindelig er et kampråb, når rytteriet gik til atak. Og derfor ser skribenterne straks de politiske overtoner.

Forholdet er blot det, at hurra-råbet kan genfindes i en mængde sager, hvor befolkningen f.eks. tiljublede kongen. Der er ingen grund til at antage, at brugen af ordet hurra skulle antyde en politisk holdning hos urodeltagerne, da kun hvis man har nogle meget faste holdninger, som man meget gerne ser bekræftet af kildematerialet.

Det sørgelige ved denne slags debatter er den lange tid, der går mellem indlæggene, så læserne dårligt nok kan huske, hvad debatten egentlig gik ud på. Derfor håber jeg, at læserne tager fat i Fortid og Nutid med min originale artikel for at opdage det mærkværdige forhold, at de tre debatskribenter i polemikkens navn og til forsvar for egne grundholdninger gør såvel historien som mine synspunkter så firkantede, at de næppe er til at kende igen.

Claus Bryld:

Om det bevidste og det ubevidste i dansk historie

Kan der drages en konklusion af Jane Horney-debatten?

Debatten om Jane Horney-sagen og om fjernsynets filmserie fra efteråret 1985 er nu klinget ud. Gudskelov vil de fleste sige. Mange har allerede længe skyndt sig at gå videre til andet stof, når de stødte på navnet i avisen eller andetsteds. Men nu kan vi altså trække vejret lettet.

Denne artikel skal ikke forsøge at genoplive